

УДК 371(436)
Денічева Ольга Ігорівна
кандидат педагогічних наук, старший викладач
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м.Житомир, Україна
Denicheva@i.ua
ORCID: 0000-0002-1655-8688

Вплив тенденцій розвитку гуманітарної освіти Австрії на формування відкритого освітнього простору

Анотація. У статті йдеться про основні напрями розвитку гуманітарної освіти Австрії, які впливають на формування відкритих освітніх ресурсів; розглянуто тенденції розвитку гуманітарної освіти в Австрії; проаналізовано важливість використання інформаційно-освітніх ресурсів у процесі здобуття освіти різними верствами населення; обґрунтовано необхідність впровадження відкритих мовних онлайн-курсів та програм в системі вищої освіти; особливу увагу приділено питанню вибору стратегій щодо розвитку електронних освітніх ресурсів; висвітлено можливості застосування онлайн технологій у навчально-виховному процесі.

Ключові слова: гуманітарна освіта, тенденції розвитку, відкриті освітні ресурси, мовні онлайн-курси, онлайн технології, Австрія.

Актуальність дослідження. Вплив соціально-економічних та політичних чинників на розвиток системи гуманітарної освіти Австрії проектує зміни в її змісті. Підкреслимо, що зміни у системі гуманітарної освіти відбуваються з урахуванням розвитку сучасного інформатизованого суспільства, який спрямовує ідеологію освітніх трансформацій на впровадження новітніх підходів (наприклад, компетентісний та особистісно-орієнтований підходи) у навчально-виховному процесі навчальних закладів різного типу. З огляду на це, вважаємо за необхідне розглянути тенденції розвитку гуманітарної освіти в Австрії, які впливають на пошук та формування нових відкритих освітніх ресурсів.

Аналіз попередніх досліджень. Проблема формування системи відкритої освіти є предметом дослідження багатьох європейських вчених таких, як Й.П. Вебер, С. Хорнберг та П. Пош [4; 9]. Питання щодо вибору стратегій розвитку відкритих освітніх ресурсів та доступу до якісної освіти висвітлюються у працях Т. Нароса, Г. Шварца та К. Шрака [3; 11]. Недостатньо дослідженим у європейському науковому просторі залишається, на нашу думку, вплив сучасної гуманітарної освіти на розвиток електронних освітніх ресурсів.

Отже, **метою статті** є аналіз тенденцій розвитку гуманітарної освіти Австрії, які впливають на формування відкритих освітніх ресурсів.

Виклад основного матеріалу. З-поміж загальних тенденцій розвитку гуманітарної освіти ми виокремлюємо такі: *тенденція до мультикультуралізму, тенденція до реалізації компетентісного підходу, тенденція до індивідуалізації та диференціації*. Ці тенденції сприяють розвитку системи відкритої освіти та визначають стратегії пошуку нових моделей відкритих освітніх ресурсів. Вільний доступ до знань та вільне використання навчальних матеріалів надасть можливість різним верствам населення (наприклад, мігрантам, іншомовному населенню) отримати освіту за їх бажаннями і потребами.

Вчені С. Хорнберг та Й.П. Вебер вважають, що зріст трудової міграції та створення в Європі міжнаціональних організацій (наприклад, Європейське співтовариство, 1957 р.) передбачає вільне пересування кордонами країн-членів та своєрідне «міксування» населення, культурних традицій та способів життя (*тенденція*

до мультикультуралізму). Вони підкреслюють, що знаходження різних етнічних груп у межах однієї держави складає полікультурне середовище. Полікультурне середовище, де існування багатомовного населення формує неоднорідний культурний простір (полікультурне суспільство), впливає на розвиток гуманітарної освіти та сприяє створенню нових умов для отримання освіти. У полікультурному суспільстві відбувається взаємодія та протистояння «автохтонів і алохтонів». Сумісна діяльність двох груп може призвести до появи нової моделі життя, поведінки, культури. Проте конфлікт між такими групами породжує ієрархію соціальних і культурних цінностей. У результаті, відбуваються зміни, які спрямовуються на подолання міжрасових, мовних і культурних кризових явищ [4, с. 27–30].

З огляду на існування полікультурного суспільства унаслідок збільшення іншомовного населення Австрії, уряд замислився над збалансуванням рівня життя мігрантів і корінного населення. У роботі Е. Толлей «Політика мультикультуралізму: політика меншин іммігрантів» підкреслено, що істотне значення у ході вирішення цієї проблеми надавалося якості освіти, питанню доступу до якісної освіти, створенню умов розвитку системи відкритої освіти, можливостям здобуття освіти рідною мовою (особливо для мігрантів), гендерним стереотипам, конфесійній належності.

Згідно з матеріалами австрійської освітньої газети *Austrian Educational News*, Міністерство Освіти, Мистецтва і Культури ще у 2005 році запровадило у середніх навчальних закладах пілотний проект «*Міжкультурність і Багатомовність – це шанс, який не можна упустити!*» (*Interculturality and Multilingualism – a chance not to be missed!*). Метою проекту було створення для іншомовної молоді відкритого інформаційно-освітнього середовища в межах певного навчального закладу, яке пропонувало здобуття якісної середньої освіти рідною мовою (наприклад, чеською, угорською, румунською та ін.) [6, с. 1]. Враховуючи ефективність впроваджуваного проекту, Міністерство Освіти, Мистецтва і Культури Австрії у 2009/2010 році започаткувало програму «*Libraries for All*» [8, с. 4].

Основне завдання програми полягало у залученні бібліотек до спільної діяльності у напрямі розвитку соціальної інтеграції іммігрантів. Завданням місцевих бібліотек було: згрупувати дітей іммігрантів або дітей з мігрантським походженням (близькі родичі не є автохтонами) для забезпечення навчальних і освітніх потреб цих дітей через залучення ЗМІ, мережі Інтернет, батьківства. Звернімо увагу на те, що проект розподілено на два етапи:

1) робота бібліотек (електронних) у напрямі розвитку міжкультурної освіти (створення культурних заходів для дітей та підлітків);

2) організація занять та курсів для опанування німецької мови і, паралельно з цим, вивчення літератури, історії рідною мовою (наприклад, турецькою, сербською, хорватською, словенською).

Важливим нововведенням у проекті є використання досвіду батьків у процесі формування мовної, культурної, інтеркультурної компетенцій у дітей. У бібліотеках проводили вечірні лекції та семінари для батьків-іммігрантів, створювалися «куточки» з творчими роботами дітей, організовувалися культурні заходи з урахуванням специфіки кожної етнічної групи, відбувалися кіносеанси (на різних мовах) [8, с. 17–19]. Трансформації, які відбуваються у сучасному інформатизованому суспільстві, змушують людину адаптуватися до нових змін в різних сферах її життя: соціальній, культурній, економічній, екологічній, освітній (**тенденція до реалізації компетентнісного підходу**).

Вчені (К. Кобельт, С. Райнгарт) наголошують на тому, що розвиток компетентностей відбувається у соціальному контексті. У '20 роках ХХ століття у німецькомовному суспільстві М. Вебером уперше введено поняття «компетентність».

Компетентність розглядається як сукупність вмінь та навичок, спрямованих на надання індивіду свободи вибору у процесі набуття певного рівня освіти. Здобута компетентність (або їх визначена кількість) змінює відношення людини до життя та соціальну поведінку [7, с. 10; 10, с. 2].

Вітчизняні педагоги (Н. Бібік, О. Локшина, О. Пошетун) схиляються до думки, що розвиток економічного простору в Європі впливає на систему освіти багатьох країн (Австрії, України, Німеччини, Франції та ін.) і призводить до її оновлення. Процес модернізації системи гуманітарної освіти спрямовується на збалансування соціальних реалій життя людини, можливостей здобуття якісної освіти та культурної неоднорідності. Значна увага науковців відводиться питанню впровадження компетентнісного підходу на різних рівнях системи освіти (початковому, середньому, вищому). Вони вважають, що під час здобуття освіти людина має засвоїти певні вміння та навички, які сприятимуть її адаптації до нових умов праці та конкурентоспроможності у сучасному просторі. [1, с. 15–47]. З огляду на важливість введення компетентнісного підходу у системах освіти європейських країн (Австрії, Німеччини, Великої Британії, Швейцарії та ін.) введено зміни до навчальних програм і планів.

Так, Міністерство Освіти, Мистецтва і Культури Австрії внесло зміни у навчальні програми. Згідно з основними положеннями програми, навчально-виховний процес у навчальних закладах різного типу відбувається у таких напрямках: мова та комунікація; природа і техніка; креативність і конструювання; здоров'я та спорт; людина та суспільство. Істотна увага приділяється формуванню особистої, технічної та соціальної компетентностей. У програмі зазначено, що в умовах розвитку глобалізованого суспільства особистість повинна саморозвиватися і самовдосконалюватися. Цей розвиток особа здобуватиме у *русі* самостійного пошуку власних талантів, визначенні слабких і сильних сторін засвоєного теоретичного і практичного досвіду; *у усвідомленні* важливості соціальної інтеграції та здатності співпрацювати у соціальних гетерогенних групах; *у розумінні* необхідності відповідального ставлення до навчання, різних релігійних конфесій та культурної неоднорідності в країні; *у процесі розвитку* ініціативи у соціальному житті в середині школи і поза її межами. Набуття ключових компетентностей здійснюється у таких освітніх тактиках [2, с. 3950]:

- у *підготовці* учнів до вирішення соціальних проблем (*соціальна компетентність*), вільного грамотного спілкування (*комунікативна і мовна компетентності*), творчої самореалізації (*художньо-естетична, творча компетентності*);

- у використанні технічних засобів та інформаційних ресурсів відкритого доступу в навчально-виховному процесі з метою власного розвитку (*технічна компетентність*);

- у *здатності* до етнічної самосвідомості і гендерної чутливості, самоорганізації, мотивації у навчанні, визначенні з напрямом навчання, самооцінки (*особистісна компетентність*).

Тенденція до реалізації компетентнісного підходу проявляється у переорієнтації навчальних програм і планів, методів співпраці вчителів і учнів на збалансування індивідуальних і соціальних потреб дітей, а також на виховання соціально свідомого, культурно сформованого і релігійно обізнаного громадянина.

Розвиток полікультурного суспільства впливає на шляхи модернізації гуманітарної освіти як в країнах Західної Європи, так і в Україні (*тенденція до індивідуалізації та диференціації*). Існування різних національностей усередині однієї країни потребує уважного ставлення до учнів та студентів у навчально-виховному процесі: врахування неоднорідності культури і традицій, їх психологічних

особливостей, типу мислення, вміння використовувати пошукові ресурси, аналізувати навчальний матеріал, осмислювати інформацію, якісно виконувати завдання та ін.

Вчений П. Пош схиляється до думки, що процес індивідуалізації навчання здійснюється відповідно до двох концепцій: 1) «згори-вниз» (*Top-down Konzept*); 2) «знизу-вгору» (*Bottom-up Konzept*). Сутність концепції «згори-вниз» (1) полягає у висуненні вчителем певних вимог до окремих учнів. Вчителі вивчають індивідуальні якості, рівень сприйняття і розуміння нового матеріалу у навчально-виховному процесі та створюють умови для самореалізації особистості. Звернімо увагу на те, що концепція «згори-вниз» сприймається науковим товариством як традиційна. Вона передбачає формування вчителем конкретних завдань (тестів) з урахуванням пізнавальних потреб і інтересів дитини. Виконання цих завдань здійснюється учнями індивідуально. Проте існують недоліки у змісті цієї теорії: «тісна» взаємодія вчитель-учень може викликати у дитини небажання вчитися та спровокувати перевантаження. Концепція «знизу-вгору» (2) передбачає реалізацію навчально-виховного процесу відповідно до умов демократичного вибору. Побудова заняття відбувається на основі надання учням свободи діяльності. Вчитель пропонує завдання різної складності та самостійне обрання їх рівня і кількості. Позитивною рисою концепції «знизу-вгору» вважається *доступність використання інформаційних джерел* у процесі підготовки та вільне консультування з вчителем [9, с. 1–2].

Вчені Т. Нарос, Г. Шварц, К. Шрак розробили проект «*Індивідуальне навчання: нові знання в гетерогенних навчальних групах з е-навчанням*» (*Individualisieren lernen Neues Lernen in heterogenen Lerngemeinschaften mit E-Learning*, 2008), в якому індивідуалізація навчання ототожнюється з персоналізованим навчанням. Індивідуалізація навчання – це взаємодія вчителя і учня за допомогою використання індивідуальних методів навчання та сучасних інформаційних технологій на заняттях. Персоналізоване навчання розглядається вченими як процес, який веде до індивідуальної співпраці з особистістю в окремих групах за персональними навчальними планами [11, с. 12].

Навчання такого виду уможливило проведення індивідуальних занять он-лайн (наприклад, за допомогою *Skype*), коучингу, віртуального репетиторства. У проекті зазначено, що розвиток індивідуалізації навчання в Австрії доповнився проектом «25+» (*Projekt «25+» kleinere Klassen und Individualisierung*). Основною задачею «25+» вважається зменшення кількості учнів у класі з метою індивідуалізації і диференціації навчання [5].

Австрійські педагоги К. Дорнінгер і К. Шрак у праці «*Майбутнє (е-) навчання – стратегія індивідуалізації навчання засобами е-навчання й е-портфоліо*» (*Future) Learning – a strategy for individualisation in learning by e-learning and e-portfolios*) наголошують на тому, що індивідуалізація навчання привласнює риси розвитку сучасного суспільства. З 1998 р. процес індивідуалізації в навчальних закладах різного типу (державних і приватних гімназіях) спрямовується на пошук та вдосконалення відкритих освітніх ресурсів, запровадження нових електронних методів навчання та широкого діапазону програмного забезпечення ін.[3;11]. Підкреслимо, що індивідуалізація і диференціація навчання спрямовують навчально-виховний процес на надання можливостей для творчої реалізації особистості, виявлення здібностей до навчання, формування ключових компетентностей та використання раніше засвоєного знання.

Розвиток економічного простору країн-членів ЄС впливає на міжнародну освітню діяльність та сприяє розбудові відкритих освітніх ресурсів, розробці електронних освітніх ресурсів та дистанційних форм навчання, а також популяризації використання міжнародних освітніх платформ (*Coursera*, *EdX* та ін.). Варто зазначити, що в Австрії

представлено широкий вибір освітніх ресурсів, онлайн програм та курсів. Молоді надається безліч можливостей у процесі здобуття якісної вищої освіти в межах онлайн проєктів від провідних університетів. В багатьох університетах, наприклад, Webster Vienna Private University запроваджено ряд програм, які пропонують студентам отримати освіту (ступінь Бакалавра, Магістра), прослухати лекції, обрати мовні курси та скористатися певними електронними джерелами. Міжнародні освітні платформи Open Science, Open Access in educational science, ZDF - Katalog für Unterricht und Bildungsmedien, BildungsWiki та ін. забезпечують студентів, аспірантів, викладачів різноманітними інформаційно-освітніми ресурсами, що сприяє їх фаховому розвитку та вдосконаленню вмінь та навичок у професійній діяльності.

Висновки. Вплив тенденцій розвитку системи гуманітарної освіти (*тенденція до мультикультуралізму, тенденція до індивідуалізації та диференціації, тенденція до реалізації компетентнісного підходу*) на формування відкритого освітнього простору здійснюється з урахуванням особливостей еволюції сучасного інформатизованого суспільства. Це спрямовує навчально-виховний процес на впровадження нових підходів у навчанні (особистісно-орієнтованого, комунікативного, диференційованого, індивідуального, креативного). Вищевказані тенденції розширюють можливості здійснення навчально-виховного процесу на засадах принципів демократизації й соціалізації суспільства, що призводить до своєрідного оновлення змісту освіти та формування нових відкритих освітніх ресурсів (наприклад, інформаційно-освітніх порталів, як в середніх навчальних закладах, так і в університетах і коледжах). Вагомого значення набуває факт співпраці Міністерства освіти, науки та культури Австрії з Організацією з питань освіти, науки та культури Європи, Федеральною асоціацією вчителів і релігійними спільнотами Австрії, який протягом останнього десятиріччя доводить ефективність впровадження нових проєктів та програм в загальній системі освіти та в гуманітарній освіті країни.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є необхідність детального вивчення особливостей використання відкритих освітніх ресурсів у системі вищої гуманітарної освіти в країнах Західної Європи та в Україні з метою запозичення позитивного досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
2. Änderung der Verordnung über die Lehrpläne der allgemein bildenden höheren Schulen // BGBl. II – Ausgegeben am 17. Dezember 2002. – Nr. 469. – S. 3947–3952.
3. Dorninger C. (Future) Learning – a strategy for individualisation in learning by e-learning and e-portfolios / C. Dorninger, C. Schrack // Conference ICL2008, September 24–26, 2008. – Villach : Springer US, 2008. – 10 p.
4. Hornberg S. Multikulturalität und Mehrsprachigkeit im «realen» Europa und im «virtuellen» Raum / S. Hornberg, P. J. Weber // Tertium comparationis. – 2000. – № 1. – S. 26–39.
5. Initiative «25+»: Individualisierung des Unterrichts: Persönlichkeit und Lernvoraussetzungen der einzelnen Schülerinnen und Schüler in den Mittelpunkt stellen [Elektronische Quelle]. – Linz, 2007. – Rundschreiben № 9. – Zugang: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/15618/zsfsg_25plus_dt.pdf.
6. Interkulturalität und Mehrsprachigkeit – eine Chance! Eine Österreichweite Ausschreibung für alle Schularten: Schuljahr 2013/14 / E. Fleck. – Wien : Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur, 2013. – 2 s.

7. Kobelt K. Ideengeschichtliche Entwicklung des pädagogischen Kompetenzkonzepts / K. Kobelt // In der Tat kompetent. Zum Verständnis von Kompetenz und Tätigkeit in der beruflichen Benachteiligtenförderung / [Hrsg.] M. Koch, P. Straßer. – Bielefeld : Bertelsmann, 2008. – S. 9–23.
8. Libraries for all – European strategy for multicultural education (ESME) / E. Grabherr, E. Hasović, B.L. Stralczynská, B. Hořavová, P. Kozílková, J. Hurre. – Prague : Multicultural Center, 2010. – 47 s.
9. Posch P. Individualisierung – Ansätze und Erfahrungen [Elektronische Quelle] / P. Posch. – 2009. – 18 s. – Zugang : http://ius.uniklu.ac.at/publikationen/wiss_beitraege/dateien/Posch_Individualisierung.pdf.
10. Reinhardt S. Demokratie-Kompetenzen Beiträge zur Demokratiepädagogik / S. Reinhardt // Eine Schriftenreihe des BLK-Programms: «Demokratie lernen & leben» / [Hrsg.] W. Edelstein, P. Fauser. – Berlin, 2004. – 25 s.
11. Schrack C. Individualisieren lernen Neues Lernen in heterogenen Lerngemeinschaften mit E-Learning / C. Schrack, G. Schwarz, T. Narosy. – Wien, 2010. – T. 2. – 120 s.

The influence of Tendencies of Liberal Arts education development of Austria on Open Educational Resources Formation

Dienichieva Olha Ihorivna
 Candidate of Pedagogical Sciences, senior teacher
 Zhytomyr Ivan Franko State University
 Zhytomyr, Ukraine
 Denicheva@i.ua
 ORCID: 0000-0002-1655-8688

Abstract. The article deals with the main tendencies of Liberal Arts education development of Austria which influence the Open Educational Resources Formation; the tendencies of Liberal Arts education development of Austria are examined; the importance of the use of information and educational resources in education process of different social groups is analyzed; the necessity of implementation of open language online courses and programs in higher education system is explained; special attention is paid to the choice of strategies concerning electronic learning resources development; the possibilities of online technologies use in educational process are highlighted.

Key words: Liberal Arts education, tendencies, development, Open Educational Resources, language online courses, online technologies, Austria.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektyvy / pid zah. red. O. V. Ovcharuk. – K. : K.I.S., 2004. – 112 s. (in Ukrainian)
2. Änderung der Verordnung über die Lehrpläne der allgemein bildenden höheren Schulen // BGBl. II – Ausgegeben am 17. Dezember 2002. – Nr. 469. – S. 3947–3952.
3. Dorninger C. (Future) Learning – a strategy for individualisation in learning by e-learning and e-portfolios / C. Dorninger, C. Schrack // Conference ICL2008, September 24–26, 2008. – Villach : Springer US, 2008. – 10 p.
4. Hornberg S. Multikulturalität und Mehrsprachigkeit im «realen» Europaundim «virtuellen» Raum / S. Hornberg, P. J. Weber // Tertium comparationis. – 2000. – № 1. – S. 26–39.
5. Initiative «25+»: Individualisierung des Unterrichts: Persönlichkeit und Lernvoraussetzungen der einzelnen Schülerinnen und Schüler in den Mittelpunkt stellen

[Elektronische Quelle]. – Linz, 2007. – Rundschreiben № 9. – Zugang: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/15618/zsfsg_25plus_dt.pdf.

6. Interkulturalität und Mehrsprachigkeit – eine Chance! Eine Österreich weite Ausschreibung für alle Schularten: Schuljahr 2013/14 / E. Fleck. – Wien : Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur, 2013. – 2 s.

7. Kobelt K. Ideengeschichtliche Entwicklung des pädagogischen Kompetenzkonzepts / K. Kobelt // In der Tat kompetent. Zum Verständnis von Kompetenz und Tätigkeit in der beruflichen Benachteiligtenförderung / [Hrsg.] M. Koch, P. Straßer. – Bielefeld : Bertelsmann, 2008. – S. 9–23.

8. Libraries for all – European strategy for multicultural education (ESME) / E. Grabherr, E. Hasović, B.L. Stralczynská, B. Hořavová, P. Kozílková, J. Hurre. – Prague : Multicultural Center, 2010. – 47 s.

9. Posch P. Individualisierung – Ansätze und Erfahrungen [Elektronische Quelle] / P. Posch. – 2009. – 18 s. – Zugang : http://ius.uniklu.ac.at/publikationen/wiss_beitraege/dateien/Posch_Individualisierung.pdf.

10. Reinhardt S. Demokratie-Kompetenzen Beiträge zur Demokratiepädagogik / S. Reinhardt // Eine Schriftenreihe des BLK-Programms: «Demokratie lernen & leben» / [Hrsg.] W. Edelstein, P. Fauser. – Berlin, 2004. – 25 s.

11. Schrack C. Individualisieren lernen Neues Lernen in heterogenen Lerngemeinschaften mit E-Learning / C. Schrack, G. Schwarz, T. Narosy. – Wien, 2010. – T. 2. – 120 s.